

פרדס השבוע

הרב דוד שושנה שליט"א

פרשת וירא
יט מרחשון תשפ"א

א. כתנות אור

ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם:
(בראשית ג, כא)

מובא בזהר (פקודי רכט, ב):

ותא חזי אדם הראשון כד הוה בגינתא דעדן וכו' [תרגום]: ובא ראה אדם הראשון כשהיה בגן עדן היה מתלבש בלבוש כמו שלמעלה והוא לבוש של אור עליון. כיון שגרש מגן עדן והצטרך לגוני העולם הזה מה כתוב? ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם.

בראשונה היו כתנות אור, אור של אותו אור עליון ששמש בו בגן עדן. משום שהרי גן עדן אור העליון שמאיר משמש בו. ועל כן אדם הראשון כשנכנס לתוך הגן הלביש אותו הקדוש ברוך הוא בלבוש של אותו אור והכניסו לשם ואם לא הלבש בראשונה באותו אור לא יכנס לשם. כיון שגרש משם הצטרך ללבוש אחר אז ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור.

וזה מה שכתוב בבראשית רבה (כ, ט):

ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם. בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב כתנות אור.

ומסביר הארי ז"ל בספר הליקוטים (בראשית):

ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם. כבר ידעת מ"ש חז"ל (בראשית רבה כ') "בתורתו של ר' מאיר מצאו כתוב כתנות אור".

וסוד הענין הוא כי אדה"ר קודם שחטא היה לו זיהרא עילאה שהיה מלובש מלבוש רוחני שהוא אור בסוד הזיהרא עילאה שהיתה לו כמו שידעת מדרוש שורשי הנשמות וכיון שחטא אותה הזיהרא נסתלקה ממנו [...] ואחר שחטא אדה"ר נהפכו הכותנות מאור לעור [...]

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום: (יח, א)

מובא בבראשית רבה בפרשתינו (מח, ב):

"ואחר עורי נקפו זאת ומבשרי אחזה אלו-ה" (איוב יט, כו).

אמר אברהם: אחר שמלתי עצמי, הרבה גרים באו להדבק בזאת הברית. "ומבשרי אחזה אלו-ה" אילולי שעשיתי כן, מהיכן היה הקדוש ברוך הוא נגלה עלי, "וירא אליו ה'".

וכותב השפת אמת (וירא, תרל"ז):

במד' ואחר עורי נקפו זאת כו' הרבה גרים באו אלולי שמלתי מהיכן היה הקב"ה נגלה עלי. אף שכתוב מקודם ג"כ וירא ה' אל אברם. אבל ההפרש שמקודם לא היה מתגלה לבחינת הגוף רק אל הנשמה ואחר המילה כתוב וירא אליו ממש ומקודם כתיב אל אברם כו' השם של האדם הוא כח נשמתו ושרשו.

והנה קודם חטא אדה"ר היה הגוף מאיר כמו הנשמה. ואח"כ כתיב ויעש להם כתנות עור והוא מלבוש הגוף החומרי. אך בני ישראל זכו למצות מילה והוא פתיחת פתח באור זה. להאיר הארת הנשמה בהגוף. לכן נקרא ברית כי ודאי מקום פתיחת פתח הנ"ל הוא שרש התקשרות הגוף בכח שרשו. ולכן שם נפתח. וזהו נק' פתח האהל. ולכן אחר עורי נקפו זאת שנתגלה הארה גם בגופו וע"י יש התדבקות גם לגרים. ואמנם צריך האדם לתקן ע"י פתח הגוף הנ"ל את כל חומר גופו ובוודאי כן ה' באברהם שגם מקודם תיקן כל גופו רק שהיה נחסר לו פתח הנ"ל וכיון שנימול נמצא שלם בכל השלימות.

ולכן כתיב וירא אליו דהיינו שניתקן כל קומת רמ"ח איבריו והוא יושב פתח האהל שלא סר זכרון הברית מאבינו אברהם אף אחר תיקון כל גופו כתיב יושב פתח האהל:

וגם מוסיף (וירא, תרל"ה):

במדרש ואחר עורי נקפו זאת כו' אחר שמלתי עצמי כו'. כי נקודה זאת היא חיות הכל וכל הנבראים נקשרים בנקודה פנימית הנ"ל. רק שהתגלות הנקודה הוא לפי חשיבות המקבלים דכ' סוד ה' ליראיו במד' כשתמול תקח סוד ע' נפש ע' זקנים כו'. דכתיב ויבדל בין האור כו'. ובאמת הע' אומות הם המסתירין האור והוא ההפרש בין אור לעור דכתיב ויעש כו' כתנות עור. ובתורתו של ר"מ אור כתיב כו'.

ובנ"י זכו לברית מילה שהוא להסיר עור הנ"ל ונתגלה להם נקודה הפנימית אשר שם שורש הכל כנ"ל. ונקרא פתח האהל כי משם מתחיל ההתפשטות לכל הע' אומות ובנ"י זוכין ע"י המילה להיות דביקין בפתח האהל קודם כל ההמשכות שבאים לעולם כנ"ל. ויש בכלל הבריאה עולם שנה נפש כידוע. ויש ג' בריתות. קשת בעולם. ושבת ברית בזמן, שנה. ומילה בנפש:

מפרש האור גדליהו דברי השפת אמת:

כי מקודם כתוב "אל אברם" היינו רק לבחינת הנשמה אבל לא היה מתגלה לבחינת הגוף ולכן כתוב השם "אברם" וירא ה' אל אברם כי השם של האדם מורה על הפנימיות שלו ושרשו אבל לאחר המילה נתגלה לבחינת הגוף ג"כ וירא אליו ממש וזהו מבשרי אחזה אלוך שגם בחלק הגוף זוכה להתגלות אלוקות.

ובאמת הביאור הוא יותר עמוק כי לאחר המילה זכה לעבוד את השי"ת גם בחלק הגוף פ' לבוא להכרת אלוקות מתוך גופו לקיים מה שנאמר מבשרי אחזה אלוך גם מחלק הבשר לבוא להתגלות אלוקות כי גוף האדם אשר נברא בצלם אלקים טמון בתוכו הארת אלוקות ואחר ברית מילה זכה אברהם אבינו להתגלות הזאת והאור שזוכה לה מתוך התגלות גופו יש בה עדיפות כמו שידוע כי כל דבר אשר נתגשם ביותר האור אשר טמון בתוכו צריך להיות ממקום יותר גבוה כי בכדי שהאור הזה יהיה לו קיום אף בתוך הגשם צריך להיות אור בהיר ביותר ולכן האור שיש בגוף האדם הוא אור גדול אשר אליה זכה אברהם אבינו אחר שנימול.

וזה שאמר אאע"ה "מהיכן היה הקב"ה נגלה עלי" כי קודם הברית מילה היה התגלות מחלק הנשמה שבו ועכשיו יש התגלות מחלק הגוף מבשרי אחזה אלוך וזהו מהיכן מחלק הגוף או מחלק הנשמה.

ב. הכנסת אורחים

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: (יח, ב)

מובא באבות דרבי נתן (א, ז):

יוסף בן יוחנן איש ירושלים אומר יהי ביתך פתוח לרוחה ויהיו עניים בני ביתך ואל תרבה שיחה עם האשה. יהי ביתך פתוח לרוחה כיצד מלמד שיהא ביתו של אדם פתוח לרוחה לדרום ולמזרח ולמערב ולצפון כגון (שעשה) איוב שעשה ארבעה פתחים לביתו. ולמה עשה איוב ארבעה פתחים לביתו. כדי שלא יהיו עניים מצטערים להקיף את כל הבית. הבא מן הצפון יכנס כדרכו הבא מן הדרום יכנס כדרכו וכן לכל רוח לכך עשה איוב ארבעה פתחים לביתו:

ויהיו עניים בני ביתך ולא בני ביתך ממש אלא שיהיו [עניים] משיחין מה שאוכלים ושותים בתוך ביתך כדרך שהיו עניים משיחין מה שאוכלים ושותין בתוך ביתו של איוב. וכשנפגשו זה בזה אמר אחד לחברו מאין אתה בא מתוך ביתו של איוב ולאן אתה הולך לביתו של איוב וכשבא עליו ההוא פורעניות גדול אמר לפני הקב"ה רבשיע' לא הייתי מאכיל רעבים ומשקה צמאים שנאמר (איוב לא, יז) ואוכל פתי לבדי ולא אכל יתום ממנה ולא הייתי מלביש ערומים שנאמר (שם) ומגז כבשי יתחמם.

אעפ"כ א"ל הקב"ה לאיוב איוב עדיין לא הגעת [להצני שיעור] של אברהם אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחין נכנסים אצלך את שדרכו לאכול פת חטים האכילתו פת חטים את שדרכו לאכול בשר האכילתו בשר את שדרכו לשתות יין השקיתו יין אבל אברהם לא עשה כן אלא יושב ומהדר בעולם וכשימצא אורחין מכניסן בתוך ביתו את שאין דרכו לאכול פת חטין האכילהו פת חטין את שאין דרכו לאכול בשר האכילהו בשר ואת שאין דרכו לשתות יין השקהו יין ולא עוד אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים והניח מאכל ומשקה וכל הבא ונכנס אכל ושתה וברך לשמים לפיכך נעשית לו נחת רוח. וכל שהפה שואל מצוי בתוך ביתו של אברהם שנאמר (בראשית כא, לג) ויטע אשל בבאר שבע:

ויאמר אדני-י אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך:
(יח, ג)

אומר רש"י: ויאמר אדני-י אם נא וגו'. לגדול שבהם אמר, וקראם כולם אדונים, ולגדול אמר אל נא תעבור, וכיון שלא יעבור הוא, יעמדו חביריו עמו, ובלשון זה הוא חול. דבר אחר, קדש (שבועות לה, ב), והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירוי ויכניס את האורחים, ואף על פי שכתוב אחר וירץ לקראתם, האמירה קודם לכן היתה, ודרך המקראות לדבר כן, כמו שפירשתי אצל לא ידון רוחי באדם, שנכתב אחר ויולד נח, ואי אפשר לומר, אלא אם כן קודם גורת ק"ך שנה. ושתי הלשונות בבראשית רבה (מח, ?):

כתוב במסכת שבת (קכז, ב):

א"ר יוחנן גדולה הכנסת אורחין מהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש ורב דימי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין והדר ומפני בטול בית המדרש אמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה דכתיב (בראשית יח, ג) ויאמר (ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו' א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ויאמר (ה') אם נא מצאתי וגו'.

מובא בבא מציעא (י"ט, ב):

אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם ואכלו סלקא דעתך אלא אימא נראו כמי שאכלו.

ומביא תוס': נראין כאוכלין ושותין. ובסדר אליהו רבה קתני לא כאותו שאומר נראין כאוכלין ושותין אלא אוכלין ושותין ממש מפני כבודו של אברהם ופליגא אדהכא.

וכן כתוב בילקוט שמעוני (רמז יח): האומר שלא אכלו המלאכים אצל אברהם לא אמר כלום אלא בצדקתו של אותו צדיק ובשכר טורח שהטריח פתח להם הקב"ה פיהם ואכלו שנאמר "עמד עליהם תחת העץ ויאכלו".

ונשאלת השאלה: היות שלאמיתו של דבר הרי המלאכים לא אכלו ורק "נראה כמו שאכלו", הרי נמצא אפוא שלמעשה לא קיים אברהם את מצות הכנסת אורחים בכך שהאכילם, ואם כן, הרי נכשל בכך שהפסיק באמצע קבלת פני השכינה. וכיצד יתכן שנכשל בכך אברהם אבינו? וגם לשיטת שבאמת אכלו הרי הם מצד עצמם לא היו זקוקים לאוכל, וזה היה רק משום כבודו של אברהם אבינו או משום צדקותו, ובמילא עולה שבכל אופן לא היתה כאן מצות הכנסת אורחים כלפי המלאכים, וקשה לומר שהתורה מלמדת אותנו את דין "גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה" ע"פ פעולה שלאמיתו של דבר לא היתה בגדר הכנסת אורחים.

כדי להבין נביא דברי הרמב"ם (הלכות אבל יד, א-ב):

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוות האורחים ולהתעסק בכל צרכי הקבורה לשאת על הכתף ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור וכן לשמח הכלה והחתן ולסעודם בכל צרכיהם ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור אף על פי שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותן לאחריך בתורה ובמצות.

שכר הלוייה מרובה מן הכל והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עובדי דרכים ומשקה אותן ומלווה אותן וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר וירא והנה שלשה אנשים ולוויים יותר מהכנסתן אמרו חכמים כל שאינו מלווה כאילו שופך דמים.

ולכאורה יש לתמוה על דברי הרמב"ם: מדוע לא כתב "מצוות עשה...להכניס אורחים", שהיא המצווה הכללית הכוללת בתוכה את כל הפרטים שבדיני הכנסת אורחים, אלא בחר להתמקד בפרט אחד מתוך כלל דיני הכנסת אורחים לויית האורחים, ובו הוא בוחר כמייצג את כללות המצווה.

לפי זה אפשר לומר שהכנסת אורחים היא לא כמו כל המצוות של גמילות חסד שחשוב בעיקר המעשה, והטובה והתועלת של המקבל הם העיקר, ואילו רגשותיו של עושה החסד אינן חשובות כעצם עשיית החסד. לעומת זאת, העקרון במצות הכנסת אורחים הוא עצם הבעת החסד של המארח, ההתעניינות ושימת הלב שהוא מגלה כלפי האורח. הכנסת אורחים צריכה

להיות באופן שהאורח יחוש שכל מה שהמארח עושה עבורו נובע מצד ההתעניינות בו ומאהבת ישראל. וענין זה מתבטא בבירור בחיוב לוויית האורח, משום שהלוייה אינה חלק ממילוי צרכיו של האורח כאכילתו ושתיותו, אלא היא ביטוי של רגש החסד ואהבת ישראל. וע"כ כך מרגיש האורח כי כל מה שנעשה בשבילו בא מצד רגש הלב של המארח הרוצה בטובתו.

ומטעם זה בחר הרמב"ם להגדיר את מצות הכנסת האורחים דווקא במצוות לווייה, שכן בזה הוא מחדש שמצות הכנסת אורחים שונה משאר המצוות של גמ"ח, בכך שעצם הבעת החסד שהמארח מגלה כלפי האורח היא עיקר מצוות הכנסת אורחים.

על יסוד זה ניתן לבאר בנוגע להכנסת האורחים של אברהם כלפי המלאכים, אף שלמעשה לא אכלו ולא שתו. שכן ע"פ הנ"ל מובן כי עיקר מצוות הכנסת אורחים איננה נוגעת לפעולה של החפצא, היינו עצם האכילה והשתיה, אלא היא תלויה בגברא, ההתעניינות ושימת הלב מצד המארח כלפי אורחיו. ומכיון שדבר זה היה אצל אברהם אבינו בשלמות, הרי שקיים בזה מצות הכנסת אורחים. ולכן אף למדים מכאן כי "גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה".

ג. עקידת יצחק

מובא במדרש תנחומא (וירא, כג):

וירא את המקום מרחוק, אמר ליה ליצחק רואה אתה מה שאני רואה, א"ל אני רואה הר נאה משובח וענן קשור עליו, אמר לנעריו רואין אתם כלום, אמרו לו אין אנו רואין אלא מדברות, אמר להם שבו לכם פה עם החמור הואיל והחמור אינו רואה ואינכם רואין כמותו עם הדומה לחמור שבו לכם פה עם החמור שאתם כמותו, ואני והנער נלכה עד כה, מהו עד כה נראה מה יהיה בסוף כה שאמר לי הקב"ה כה יהיה זרעך, ונשתחוה ונשובה אליכם בשרו פיו שיחזרו שניהם בשלום, ויקח בידו את האש ואת המאכלת, למה מאכלת שהיא מתירה את האוכלין לתוך פיו של אדם, מיד ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה, באותה שעה נפל פחד ויראה גדולה על יצחק שלא ראה בידו כלום להתקרב והרגיש בדבר במה שעתיד להיות בקש לומר איה השה לעולה, א"ל הואיל ואמרת הקדוש ברוך הוא בחר בך, אמר אם בחר בי הרי נפשי נתונה לו על דמי צר לי מאד, ואף על פי כן וילכו שניהם יחדיו בודאי זה לשחוט וזה להישחט ויצחק בן ל"ו שנה היה בשעת עקידתו, ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויעקד את יצחק בנו, כשבא לשחוט, א"ל אבא אוסרני ידי ורגלי מפני שהנפש הצופה היא וכשאראה את המאכלת שמה אזדעזע ויפסל הקרבן בבקשה ממך אל תעש בי מום, מיד וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט וכו'.

כותב השם משמואל (וירא, תרע"ב):

ענין נסיון העקידה איננה מה שעשה במעשה ציווי הש"י כי זה איננו כ"כ רבותא כי בידו יתברך נפש כל חי ואם לא יקריבנו הוא הרבה שלוחים למקום, אך נראה שעיקר הנסיון הי' הרצון שהי' לו לאאע"ה בזה ולא עשה כפורע את חובו וכפוסט עצמו מחיובו, וכמש"פ כך אבי אדומו"ר דברי המדרש והזוה"ק שיצחק קיים בזה כיבוד אב שלכאורה אינה מובן שהרי קיים מאמר הש"י ומה אריא משום כיבוד אב, אך הנה הציווי לא הי' שיצחק ימסור עצמו לעולה רק שאברהם יעשה ואם יצחק לא הי' רוצה לא הי' שום עונש על שניהם, על יצחק לא, שהוא לא נצטווה שימסור עצמו, על אברהם לא שאינו בידו ואונס רחמנא פטרי, ולא נצטווה שיבא עליו במלחמה, ואולי הוא זקן והוא נער יתקף יצחק ממנו,

אך כאשר ראה יצחק שרצונו של אברהם באמת להקריבו ולא ליפטר מחובו ע"כ עשה רצונו ודפח"ח, וע"כ אחרי הדברים האלה ויגד וגו' פירש"י בשובו מהר המור"ה הי' אברהם מהרהר ואומר אלו הי' בני שחוט כבר הי' הולך בלי בנים הי' לו להשיאו מבנות ענר אשכול וממרא וגו' ולכאורה אינו מובן שזה ההרהור הי' צודק באם הי' שחוט הי' לו להתרעם על עצמו מדוע לא השיאו והי' לו עכ"פ בנים ממנו, אבל לא עכשיו,

אך עיקר הפירוש שאברהם הי' מהרהר שבשביל זה עצמו מנעו ה' מלשחוט אותו באשר אין לו בנים והרי צריך להתקיים בו כה יהי' זרעך, והי' מתרעם על עצמו מדוע לא השיאו והיה נבחר להקרבה, ובוה נראה תכלית הרצון, רצון שברצון, רעוא דרעוין, וכענין זה הוא בסעודה שלישית בשבת שנתעורר בכל איש ישראל תכלית הרצון להשי"י וכן מעיילא לתתא תכלית רצון הש"י בעמו ישראל:

שבת שלום!